

Побач з Чыгрынавым

У канцы мінулага года споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, сцэнарыя сцэнарыя легендарнага шматсерыйнага тэлевізійнага фільма «Руіны страляюць» і актыўнага грамадскага дзеяча Івана Чыгрынава. Асабліва праславіўся пісьменнік пасля выхаду ў свет рамана «Плач перапёлкі», які перарос у пенталогію. Дарэчы, ролю Дзяніса Зазыбы ў фільме па ім сыграў ураджэнец бярэзінскай вёскі Багушэвічы народны артыст Беларусі Валянцін Белыхвосцік.

Світалыны ранак Чыгрынава ўзышоў у вёсцы Вялікі Бор Касцюковіцкага раёна, дзе будучы пісьменнік пачаў пісаць свой жыццёвы чыставік. Складанасць вясковага жыцця выкавала ў хлопчыка моцны ўнутраны стрывань. Прысці насычэння інтэлект, і Іван паступіў у БДУ на аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта. На пытанне «Чаму выбраў гэтую прафесію?» з гумарам адказаў: «Журналіст і філолаг — гэта ўменне гуляць словамі».

Гады студэнцтва — асабліва жыццёвая вяха. БДУ — адна з самых запатрабаваных і аўтарытэтных у краіне навучальных устаноў. Да 1967 года тут не было асобнага факультэта журналістыкі — філолагі і журналісты разам слухалі лекцыі. Толькі пасля трэцяга курса разыходзіліся на паглыбленае вывучэнне спецкурсаў. Яшчэ з 1920-х гадоў БДУ лічыўся літаратурным асяродкам — рыхтаваў і пісьменнікаў, і журналісцкія кадры. Палова народных пісьменнікаў Беларусі — Крапіва, Броўка, Мележ, Навуменка, Гілевіч, Барадулін — яго выпускнікі. Курсу Чыгрынава таксама пашчасціла на будучых знакамітаў: з яго выйшлі прэзідэнты Вячаслаў Адамчык, Іван Пташнікаў, Леанід Гаўрылін. Амаль кожны з навучэнцаў факультэта спрабаваў свае сілы ў літаратурнай творчасці, толькі не ўсім стала цяжка і таленту. У Чыгрынава было і тое, і другое. Пачынаў ён з вершаў, паэзія гучала ў сэрцы непрыручаным рэхам. Пераважная большасць аднакурснікаў бачыла ў Іване будучага таленавітага паэта. Многія з задавальненнем распявалі падчас перапынкаў паміж лекцыямі яго прыпеўкі на мелодыі народных песень. Аднак перамагла проза. У першым апавяданні ў газеце «Чырвоная змена» (1957) ён зарэкамендаваў сябе

Фота з адкрытых крыніц.

Барыс Манцэвіч.

як цікавы і арыгінальны навіліст. Студэнт Чыгрынаў вызначаўся адкрытасцю — што думаў, тое і гаварыў увочы, нават з выкладчыкамі мог паспрачацца. Са студэнцкай пары быў энергічным, ініцыятыўным, праўдзівым. Гэтыя рысы пасля знойдуць яркае ўвасабленне ў яго актыўнай грамадскай дзейнасці. Уражвае пералік яго пасадаў і званняў: сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР і старшыня Беларускага фонду культуры. У 1978 г. у складзе дэлегацыі БССР удзельнічаў у рабоце XXXIII сесіі Генеральнай асамблеі ААН.

У народзе кажуць: хто не жыў у інтэрнаце, той не ведае сапраўднага студэнцкага жыцця — калектыўнага, а таму радаснага, нават пры пэўных праблемах. Інтэрнат на вуліцы Бабруйская, 9 стаў родным домам, надзейным прытулкам. Больш чым два навучальныя гады давалося жыць з Чыгрынавым у адным пакоі былому супрацоўніку Бярэзінскай раённай газеты «Сцяг Леніна» (цяпер «Бярэзінская панарама») Барысу Манцэвічу. Інтэрнат — вялікая студэнцкая радня. У тых паўгадодных гадах ім даводзілася дзяліць і хлеб, і цукар, і бульбину, і кавалак сала. Як сведчыла цытата са студэнцкай ананімнай паэмы: «Не схаваеш ад нахала за акном кавалак сала». Жылі камунай.

Адзін прывозіў з вёскі мех бульбы, другі — кавалак сала і вясковае праснакі. У складчыну са стыпендыі куплялі цэлы чамадан цукру, каб заўсёды быў салодкі чай. Жартаў у інтэрнаце хапала, што згаджвала ў цэлым няпросты побыт. Напрыклад, на дзвярах пакоя Клышкі, Сіпакова, Бураўкіна быў жартоўны надпіс: «Калі зайшоў у наш пакой, не будзь жывёлай такой!» і малюнак свінні ў лужыне. Энтузіязм спружына студэнцкага жыцця. У інтэрнацкім пакоі Чыгрынава з жалезнымі панцырнымі ложкамі, дзе жылі 5 чалавек, выходзіла свая насценная газета з мудрагелістай назвай «Кручкатвор». Пазнаёміцца з арыгінальным выданнем прыходзілі нават студэнты з суседняга інтэрната. Камунай рыхтаваліся да заняткаў, практыкавалі ўзаемадапамогу ў падрыхтоўцы да залікаў і экзаменаў. Былі вызначаны дні выключна беларускага маўлення. Манцэвіч і Чыгрынаў часта разам працавалі ў бібліятэцы імя Леніна, хадзілі на вечары адпачынку ў суседні педагагічны інстытут імя Горкага. Радаваліся, калі ў верасні выязджалі на ўборку бульбы. У студэнцкім лексіконе слова «бульба» мела спецыфічны сэнс — дапамога па яе ўборцы. За месяц яна магла лепш перазнаёміць студэнтаў рознага курсу (нават факультэтаў), чым гады звычайнай вучобы. Хоць ад працы балелі спіны і рукі, аднак прыходзіў вечар — і збіраліся ў мясцовым клубе ці ў вясковай хаце, спявалі і танцавалі. Так, увосень 1955 года ў калгасе «За ўладу Саветаў» Мінскага раёна студэнтам журфака жылося весела, на вечарах адпачынку ахвотна спявалі прыпеўкі на тэксты Чыгрынава. Арганізавалі сваю футбольную каманду. Восенняя бульба студэнтаў таго пакалення перацякала ў суботнікі па аднаўленні пасляваеннага Мінска і БДУ. Так яны традыцыйна называліся, аднак праводзіліся ў нядзелю, бо ў суботы студэнты вучыліся. Садзілі дрэвы, капалі траншэі, падмяталі вуліцы, дапамагалі будаўнікам... Любімым месцам адпачынку студэнтаў быў пляж Камсамольскага возера. На канікулы, як правіла, Чыгрынаў выязджаў не на Магілёўшчыну, адкуль родам, а разам са сваім сябрам Леанідам Турцэвічам у Берасіно — ціхі правінцыяльны гарадок на беразе маляўнічай Бярэзіны. Так што вуліцы нашага райцэнтра захоўваюць памяць пра будучага народнага пісьменніка.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

«Залаты туман мінулага»

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла вечарына, прымеркаваная да 85-годдзя з дня нараджэння беларускага пісьменніка Леаніда Дайнекі (1940—2019), майстра гістарычнай прозы, аўтара «Мяча князя Вячкі», якім зачытваўся моладзь у другой палове 1980-х гг.

«Цягне мяне «на край», дзе сутыкаюцца шчыты, мячы і дзіды, дзе памірае плоць, але робіцца несмяротным дух», — пісаў Леанід Дайнека, чым тлумачыў сваю глыбіню сягання ў гістарычнае мінулае. Найбольшую вядомасць і прызнанне яму прынесла гістарычная трылогія «Меч князя Вячкі», «След ваўкалака» і «Жалезныя жалуды», за першыя раманы з якой аўтар быў адзначаны Літаратурнай прэміяй Саюза пісьменнікаў Беларусі імя І. Мележа (1987) і Дзяржаўнай прэміяй БССР (1990). У сваіх творах пісьменнік працягнуў традыцыю «гістарычнай школы» У. Караткевіча, рамантызуючы мінулае беларускага народа.

Успомніць выдатнага майстра беларускага гістарычнага рамана ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча на імпрэзу прыйшлі сябры і родныя аўтара, пісьменнікі, літаратуразнаўцы. Пачэснымі гасцямі мерапрыемства сталі жонка пісьменніка Зінаіда Міхайлаўна і тры яго сыны — Сяргей, Зміцер і Сцяпан са сваімі сямейнікамі, якія шчыра дзяліліся ўспамінамі.

Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Навум Гальпяровіч распавядаў пра сяброўства з Леанідам Дайнекам, згадаў пра важныя, на яго думку, падзеі ў жыцці літаратара. Напрыклад, пра рэспубліканскую нараду беларускіх пісьменнікаў, што адбылася ў 1968 годзе на возеры Свіцязь.

Узнёслая і лірычная атмасфера, сустрэчы з Уладзімірам Караткевічам і Янкам Брылём падштурхнулі Леаніда Марцінавіча перайсці ў штодзённым жыцці на беларускую мову і ў далейшым пісаць толькі на ёй. Са звароту да беларускай мовы і пачаўся шлях пісьменніка да «свой мінуўшчыны Беларусі».

Згадалі на вечары і ўстановы, дзе працаваў пісьменнік. Напрыклад, у часопісе «Малодосць» вельмі доўгі час быў адказным сакратаром. Ва ўспамінах з цеплынёй пісаў пра той перыяд: «Малодосць! Колькі было сустрэч, размоў, спрэчак, дыскусій! Колькі было ўсмешак, шчырых сяброўскіх поціскаў рук! Узіраюся ў залаты туман мінулага, услухваюся — і сэрца трапеча ў грудзях...» Таму вельмі цікава было на вечары ўбачыць сігнальны экзэмпляр часопіса «Малодосць» за 1985 год з раманам «Меч князя Вячкі» з архіва рэдакцыі, які прэзентавала галоўны рэдактар часопіса Вольга Рацэвіч. Таксама яна распавяла пра спадкаемцаў пісьменніка — маладых аўтараў, якія ў апошнія гады актыўна публікуюць у часопісе «Малодосць» творы на гістарычную тэматыку.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» Леанід Дайнека некаторы час загадваў рэдакцыяй паэзіі. Намеснік дырэктара — галоўны рэдактар часопіса «Полымя» Віктар Шніп раскаваў пра сумесныя камандзіроўкі, эпізоды з жыцця, звязаныя з Л. Дайнекам, але найбольш уразіў верш «Меч Леаніда Дайнекі», напісаны спецыяльна да юбілею пісьменніка.

Амаль кожны выступоўца чытаў мілагучныя і шчырыя вершы юбіляра, які пачынаў літаратурную творчасць з паэзіі, паэтам ён застаўся да канца жыцця. Цудоўнымі падарункамі для родных

На юбілейным вечары ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча.

і аматараў творчасці пісьменніка сталі песні на вершы Леаніда Дайнекі ў выкананні нявесткі Таццяны.

Творчасць пісьменніка застаецца ў полі зроку сучаснага літаратуразнаўства. Пра самабытнасць і непаўторнасць яго прозы гаварыў прафесар, доктар філалагічных навук Аляксей Бельскі. Ён успомніў, як разам з Л. Дайнекам пасля выхаду гістарычнай трылогіі праводзіў для школьнікаў чытацкую канферэнцыю — знаёміліся з сучаснай літаратурай і культурай, гісторыяй роднай краіны. Аўтар гэтых радкоў, старшы навуковы супрацоўнік Акадэміі адукацыі, гаварыла пра месца і ролю спадчыны пісьменніка ў сучасным літаратурным працэсе,

пра асабістае кантактаванне з Леанідам Марцінавічам і яго роднымі, якое пачалося ў 2010 годзе пасля святкавання 70-гадовага юбілею аўтара. Згадала і яго гістарычны раман «Меч князя Вячкі», прачытаны яшчэ ў дзяцінстве. Прычым гэта была самаробная кніга, якую зрабіў яе дзядуля з першай часопіснай публікацыі ў «Малодосці»: у льяным белым пераплёце, з назвай, напісанай чорным фламастарам на белай паперы.

Памяць пра таленавітага пісьменніка, які знаёміў нас з гісторыяй нашай краіны, будзе захоўвацца, пакуль цікавы і запатрабаваны напісананы ім творы.

Таццяна ЛАУРЫК
Фота Ірыны МЫШКАВЕЦ